

Erasmus' kloosterleven

Erasmus' voogden stelden alles in het werk hem en zijn broer Pieter te bewegen in het klooster te gaan. Hun belangrijkste drijfveer zullen de financiën zijn geweest. De opvoeding van de jongens kostte immers geld. Vermoedelijk door wanbeheer van de voogden was de erfenis van hun vader niet meer beschikbaar. Pieter gaf als eerste toe en ging naar het klooster Sion bij Delft. Erasmus verzette zich langer, maar na een bezoek aan het klooster Stein of Emmaus bij Gouda, waar hij zijn vroegere schoolkameraad uit Deventer Cornelis van Woerden († 1493) terugvond, die het klooster afschilderde als een oord van rust, vrijheid en eensgezindheid, met een overvloed aan boeken en gelegenheid tot studie, trad hij tot dit klooster toe.

Spoedig daarna, waarschijnlijk nog in het jaar 1488, legde Erasmus de gelofte af. Aanvankelijk woonden de kloosterlingen in Gouda. Toen hun huis aan de Spieringstraat te klein was geworden, wisten zij beslag te leggen op een stuk land in Stein, enkele kilometers buiten de stad, waarop zij in 1419 een nieuw onderkomen bouwden. De kloosterlingen, maximaal veertig in aantal, van wie er zo'n 25 de gelofte hadden afgelegd, leidden een beschouwend leven. Hun dagen waren gewijd aan gebed en handenarbeid, voornamelijk schrijven. Het klooster bezat een welvoorzienige bibliotheek, vooral op theologisch gebied. Naast medische en geschiedenisboeken waren er ook werken van klassieke auteurs. Erasmus beschikte hier over meer vrije tijd en rust voor studie dan in Deventer, vooral omdat de prior hem om gezondheidsredenen had vrijgesteld van het nachtelijke koorgebed.

Erasmus hernieuwde in het klooster de kennismaking met zijn oude kameraad en vond er nieuwe vrienden, die zijn idealen deelden. Onder deze vrienden nemen de Gouwenaars Cornelis Gerards (1460-1531), Willem Hermans (1466/69-1510), Erasmus' meest vertrouwde vriend, en Servaas Rogier († 1540) de belangrijkste plaats in. In die periode heeft Erasmus veertien brieven aan Servaas Rogier geschreven. Hieruit spreekt een gevoelige aard, die vriendschap zoekt. Servaas, dezelfde die als prior in 1514 Erasmus terugriep naar Stein, toonde zich van de overdreven en veeleisende vriendschap niet gediend. De latere brieven van Erasmus zijn daardoor veel terughoudender. De sentimentele Erasmus maakt plaats voor de geestige latinist.

Gedurende het grootste deel van de tijd dat de kloostergemeenschap van de regulieren in het Land van Stein verbleef (1419-1549), waren de banden tussen het klooster en de stad nauw. De regulieren van Stein beschouwden hun convent nadrukkelijk als een Gouds klooster. Erasmus en zijn medebroeders kwamen bij Gouwenaars over de vloer, zoals bij de aan de Westhaven woonachtige Bertha, de weduwe van Jan Heye, een weldoenster voor de armen, die Erasmus later in een 'grafrede' herdacht. Ook onderhield Erasmus contacten met boekdrukker Gerard Leeu (1445/50-1493), die hij omschreef als 'een erg charmante man'. Eind 1489 deed hij Leeu, die een bezoek aan het klooster had gebracht, uitgeleide tot aan de oever van de IJssel, die deze moest oversteken.

Erasmus dacht later met weinig plezier aan Stein terug: 'De plaats was zo moerassig en ongezond dat hij amper geschikt was om koeien te houden, dus zeker niet voor mijn teer gestel'. Ook het intellectuele peil stelde volgens hem weinig voor: 'Studie stond er niet in aanzien en was ook ongebruikelijk'. Erasmus zelf 'troostte zich door te studeren, voor zover mogelijk; want het moest in het geheim gebeuren, terwijl openlijke dronkenschap wel was toegestaan'. Het is niet uitgesloten dat hij overdreef uit vrees naar Stein te moeten terugkeren. Vast staat dat Erasmus er de klassieken bestudeerde. Daarmee werd Stein de springplank voor zijn Europese carrière.

Op 25 april 1492 ontving Erasmus te Utrecht de priesterwijding *onder* (en niet *van*) bisschop David van Bourgondië (1427-1496). Het valt namelijk niet te verwachten dat de bisschop persoonlijk Erasmus heeft gewijd. Daarvoor voelden de middeleeuwse bisschoppen, die tevens landsheren waren, zich te hoog. Bovendien was David van Bourgondië al op leeftijd. Zij werden voor ceremoniële werkzaamheden bijgestaan door helpers, de wij-bisschoppen. In 1492 werd de functie van wij-bisschop vervuld door de karmeliet Jan van Riet († 1497). Vermoedelijk is hij het geweest die Erasmus in de Dom te Utrecht tot priester heeft gewijd.

In 1493 verruilde Erasmus de rust van het klooster Stein voor de drukte van het hof van de bisschop van Kamerijk, Hendrik van Bergen (1449-1502). De bisschop bereidde zich voor op een reis naar Rome, waar hij de kardinaalshoed hoopte te verwerven. Daartoe kon hij Erasmus, die de post van secretaris kreeg toebedeeld, met zijn kennis van het Latijn goed gebruiken. Nog een enkele keer bracht Erasmus een kort bezoek aan het klooster om er vervolgens nooit meer terug te keren, ondanks herhaalde aanmaningen daartoe van de prior. (*Nico Habermehl*)

Fragment van een handschrift uit een Regulierenklooster, uit de tijd dat Erasmus in het klooster Stein intrad.